

Śrī-Śrī Prema Bhakti Candrikā

Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura Mahāśaya

Based on the edition of Śrī Anantadās Bābāji,
Rādhākunḍa, Caitanyābda 511 (1997 CE)

--o)O(o--

ajñāna timirāndhasya jñānāñjana-śalākayā |
cakṣur unmilitam yena tasmai śrī-gurave namaḥ || 1 ||

viśvanāthaḥ :

advaita-prakaṭi-kṛto narahari-preṣṭhaḥ svarūpa-priyo
nityānanda-sakhaḥ sanātana-gatiḥ śrī-rūpa-hṛt-ketanaḥ |
lakṣmī-prāṇa-patir gadādhara-rasollāsī jagannātha-bhūḥ
sāṅgopāṅga-sa-pārṣadaḥ sa dayatām devaḥ śaci-nandanah ||

tasmai śrī-gurave namaḥ śrī-gurum prati namo'stu | kimbhūtāya ? yena guruṇā mama
cakṣuḥ netram unmilitam | mama kimbhūtasya ? ajñāna-timirāndhasya ajñānam eva
timiram akṣi-rogas tenāndhasya dṛṣṭi-śakti-rahitasya | kiṁ vā, ajñānam avidyā, tad eva
timiram andhakāras tena andhasya | ajñāna-tamaso nāma kaitavaṁ, yathā śrī-caitanya-
caritāmṛte –

ajñāna tamera nāma koiye kaitava |
dharma artha kāma vāñchā ādi ei sab ||
tāra madhye mokṣa vāñchā kaitava pradhāna |
yāhā hoite kṛṣṇa bhakti hoy antardhāna ||
kṛṣṇa bhakti bādhaka joto śubhāśubha karma |
sei eka jīvera ajñāna tamo dharma || [cai.ca. 1.1.90-92]

kayā unmilitam jñānāñjana śalākayā –

īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ |
anādir ādir govindaḥ sarva kāraṇa kāraṇam || ity anena |

kṛṣṇas tu bhagavān svayam ity anena ca kṛṣṇa bhagavattā-jñānam evāñjana-śalākā tayā
| kṛṣṇe bhagavattā-jñāna samvidera sāra iti śrī caitanya caritāmṛtokteḥ || 1 ||

śrī-caitanya-mano'bhīṣṭam sthāpitam yena bhū-tale |
so'yam rūpaḥ kadā mahyam dadāti sva-padāntikam || 2 ||

viśvanāthaḥ : śrī-caitanya-mahāprabhor mano'bhīṣṭam mano'bhilaṣitam śrīmad-
bhagavad-bhakti-rasa-śāstram bhū-tale yena rūpeṇa sthāpitam nirūpitam | sa svayaṁ
rūpaḥ sva-padāntikam nija-caraṇa-nikaṭam kadā bhāgya-vaśena mahyam dadāti ? śrī-
rūpasya kṛpāyā nijānucaratvena tat-sevana-karma karavāṇīti bhāvaḥ || 2 ||

śrī guru caraṇa padma, kevala bhakati sadma
bandoṅ mui sābadhāna sane |
yāhāra prasāde bhāi, ei bhava tariyā jāy
kṛṣṇa prāpti hoy yāhā hoite || 3 ||

viśvanāthaḥ : bhāi – he bhrātaḥ! manaḥ || 3 ||

guru mukha padma vākya, hṛdi kori mahā śakya

āra nā koriho mane āśā |
śrī guru caraṇe rati, ei se uttama gati,
ye prasāde pūre sarva āśā || 4 ||

viśvanāthaḥ : vākya – kṛṣṇa-bhakti-prema-rasa-tattvopadeśa-rūpa-vākyaṃ | mahā-
śakya – śrī-kṛṣṇa-prāpaṇa-śakti-yogyam | uttama gati – uttamā cāsau gatiś ceti uttama-
gatiḥ | yad vā, uttama gati – prāpya-vastūnām śreṣṭham | śrī-rādhā-prāṇa-bandhoś
caraṇa-kamalayoh samvāhanādi-rūpā prema-sevā | ye prasāde pūre sarva āśā – śrī-
vṛndāvane maṇi-nikuṅja-mandire śrī-rādhā-kṛṣṇa-caraṇayoś cāmara-vyajana-pāda-
samvāhanādi-rūpā āśā yasya prasādena pūrṇā syāt || 4 ||

cakṣu dāna dilo yei, janme janme prabhu sei,
divya jñāna hṛde prakāśito |
prema bhakti yāhā hoite, avidyā vināśa yāte
vede gāy yāhāra carito || 5 ||

viśvanāthaḥ : cakṣu dāna ity ādi saṁsārārṇava-tāraṇa-pūrvakam carma-cakṣur
mocayitvā para-tattvāvalokana-yogyā-divyā-cakṣur yena dattam | divya-jñāna ity ādi –
kṛṣṇa-dīkṣādi-śikṣaṇa-rūpam divya-jñānam hṛdi prakāśitam yeneti śeṣaḥ | vede gāya
ity ādi – veda-kartṛka-tac-caritra-gānam | yathā – sarva-vedānta-sāra-śrī-bhāgavate –
[ācāryam mām vijānīyād](#) iti | [ācāryavān puruṣo veda](#) ity ādi | [ācārya-devo bhavet](#) ity
ādyāś ca śrutau ca || 5 ||

śrī guru karuṇā sindhu, adhama janāra bandhu,
lokanātha lokera jīvana |
hā hā prabho! koro doyā, deho more pada-chāyā,
ebe yaśaḥ ghuṣuk tri-bhuvana || 6 ||

vaiṣṇava caraṇa reṇu, bhūṣaṇa koriyā tanu,
yāhā hoite anubhava hoy |
mārjana hoy bhajana, sādhu saṅge anukṣaṇa,
ajñāna avidyā parājaya || 7 ||

viśvanāthaḥ : yāhā hoite – yasmād vaiṣṇava-caraṇa-reṇu-bhūṣaṇāt | ajñāna avidyā –
ajñānam catur-varga-vāñchā tad-rūpāvidyā || 7 ||

jaya sanātana rūpa, prema bhakti rasa kūpa
yugala ujjvala-maya tanu |
yāhāra prasāde loka, pāsarilo saba śoka,
prakāṣa-kalapa-taru janu || 8 ||

viśvanāthaḥ : jaya – śānta-dāsyā-sakhya-vātsalya-bhaktebhyaḥ sarvebhya utkarsaṇa
vartase kāvya-prakāśe jayaty arthena namaskāra ākṣipyate | jaya – tau prati mama
namo'stv ity arthaḥ | prema-bhaktir eva rasas tasya kūpa-rūpaḥ || 8 ||

prema bhakti riti yoto, nija granthe suvekata
likhiyāchen dui mahāśaya |
yāhāra śravaṇa hoite, premānande bhāse cite,
yugala madhura rasāśraya || 9 ||

viśvanāthaḥ : dvābhyām mahāśayābhyām śrī-rūpa-sanātanaḥ dvābhyām sarva-prema-
bhakti-rītir vyaktam yathā syāt tathā nija-granthe likhitā | yac-chravaṇād bhaktānām
cittam premānanda-rūpa-samudre plutam syāt | śrī-gaurāṅga-praṇaṁsa-samudram
avagāhya tasmāt prema-ratnam uddhṛtya yuvām prakāśitavantau || 9 ||

yugala kiśora prema, lakṣa bāṇa yeno hema
heno dhana prakāśilo yārā |
jaya rūpa-sanātana, deho more prema-dhana
se ratana more gale hārā || 10 ||

viśvanāthaḥ : se ratana mora gale hārā – tena prema-ratnena kaṅṭhe hāraṁ karavāṇīti
bhāvaḥ || 10 ||

bhāgavata śāstra marma, nava vidhā bhakti dharma,
sadāi koribo susevana |
anya devāśraya nāi, tomāre kohilo bhāi,
ei bhakti parama bhajana || 11 ||

sādhu śāstra guru vākya, hṛdoye koriyā aikya,
satata bhāsibo prema mājhe |
karmī jñānī bhakti hīna, ihāke koribo bhina,
narottama ei tattva gāje || 12 ||

anya abhilāṣa chāḍi, jñāna karma parihari,
kāya mane koribo bhajana |
sādhu saṅga kṛṣṇa sevā, nā pūjibo anya devā
ei bhakti parama kāraṇa || 13 ||

mahājanera yei patha, tāte hobo anurata,
pūrvāpara koriyā vicāra
sādhana smaraṇa lilā, ihāte nā koro helā
kāya mane koriyā susāra || 14 ||

viśvanāthaḥ : daṇḍakāraṇya-vāsi-munayo bṛhad-vāmanokta-śrutayaś ca candrakānti-
jayadeva-vidyāpati-caṇḍidāsa-bilvamaṅgalādayaś ca pūrva-mahājanāḥ ṣaḍ-gosvāmināḥ
para-mahājanāḥ | susāra – susiddham || 14 ||

asat saṅgati sadā, tyāga koro anya gītā,
karmī jñānī parihari dūre |
kevala bhakata saṅga, prema bhakti rasa raṅga,
lilā kathā vraja rasa pure || 15 ||

yogī nyāsī karmī jñānī, anya deva pūjaka dhyānī,
iha loka dūre parihari |
dharma karma duḥka śoka, yebā thāke anya yoga,
chāḍi bhajo girivaradhārī || 16 ||

viśvanāthaḥ : anya yoga – strī-putra-viṣayāsakti || 16 ||

tīrtha yātrā pariśrama, kevala manera bhrama,
sarva siddhi govinda caraṇa |
sudṛḍha viśvāsa kori, mada mātsarya parihari,
sadā koro ananya bhajana || 17 ||

viśvanāthaḥ : mada – viveka-hārī ullāsaḥ mātsarya – parotkarṣāsahanam || 17 ||

kṛṣṇa bhakta aṅga heri, kṛṣṇa bhakta saṅga kori
śraddhānvita śravaṇa kīrtana |
arcana smaraṇa dhyāna, nava bhakti mahā-jñāna
ei bhakti parama kāraṇa || 18 ||

viśvanāthaḥ : nāma-lilā-guṇādinām śrutiḥ śravaṇam | nāma-lilā-guṇādinām mukhena
bhāṣaṇam kīrtanam | śuddhi-nyāsādi-pūrvakopacārāṇām mantreṇopapādanam
arcanam | yathā kathaṅcin mānasaḥ sambandhaḥ smaraṇam | smaraṇa-bheda-viśeṣo
dhyānam | śraddhānvita iti sarvatrānvayaḥ || 18 ||

hṛṣīke govinda sevā, nā pūjibo devī devā,
ei to ananya bhakti kathā |
āra yoto upālambha, viśeṣa sakali dambha,
dekhite lāgaye boḍo vyathā || 19 ||

viśvanāthaḥ : devī – pārvatya-ādayaḥ | devā – rudrādayaḥ || 19 ||

dehe boise ripu-gaṇa, yoteko indriya-gaṇa,
keho kāro bādhya nāhi hoy |
śunile nā śune kāna, jānile nā jāne prāṇa,
doṛāite nā pāre niścoy || 20 ||

kāma krodha lobha mohwa, mada mātsarya dambha saha,
sthāne sthāne niyukta koribo |
ānanda kori hr̥doy, ripu kori parājoy,
anāyāse govinda bhajibo || 21 ||

kṛṣṇa sevā kāmārpaṇa, krodha bhakta-dveṣi jane,
lobha sādhu-saṅge hari-kathā |
moha iṣṭa lābha vine, mada kṛṣṇa guṇa gāne,
niyukta koribo yathā tathā || 22 ||

anyathā svatantra kāma, anarthādi yāra dhāma,
bhakti pathe sadā deya bhaṅga |
kibā se korite pāre, kāma krodha sādhakere,
yadi hoy sādhu janāra saṅga? || 23 ||

krodha vā nā kore kibā, krodha tyāga sadā dibā
lobha moha ei to kathana |
chaya ripu sadā hīna, koribo manera bhina,
kṛṣṇacandra koriyā smarāṇa || 24 ||

viśvanāthaḥ : [mām eva ye prapadyante māyām etām taranti te](#) ity anusāreṇa kṛṣṇam
smṛtvā ripum vaśe nayet || 24 ||

āpani pālābe saba, śuniyā govinda raba,
simha rabe yeno karigaṇa |
sakala vipatti yābe, mahānanda sukha pābe
yāra hoy ekānta bhajana | || 25 ||

nā koriho asat ceṣṭā, lābha pūjā pratiṣṭhā,
sadā cinta govinda caraṇa |
sakala vipatti yābe, mahānanda sukha pābe,
prema bhakti parama kāraṇa || 26 ||

asat kriyā kuṭināṭi, chāḍo anya paripāṭi
anya deve nā koriho rati |
āpana āpana sthāne, pīriti sabhāya ṭāne,
bhakti pathe paḍaye vigati || 27 ||

viśvanāthaḥ : asat-kriyā – duṣṭa-kriyām adharmaṁ tyaja | bhakti-pathe calitum na
samarthaḥ syāt | sabhāya – sarva-janān ity arthaḥ || 27 ||

āpana āpana patha, tāte hobo anurata,
iṣṭadeva sthāne līlā gāna |
naiṣṭhika bhajana ei, tomāre kohilo bhāi
hanumān tāhāte pramāṇa || 28 ||

śrī-nāthe janakī-nāthe cābhedaḥ paramātmani |
tathāpi mama sarvasvaṁ rāmaḥ kamala-locanaḥ || 29 ||

viśvanāthaḥ : śrī-nāthe lakṣmī-patau śrī-nārāyaṇe | jānakī-nāthe sīta-patau śrī-
rāmacandre cābhedaḥ svarūpato bhedo nāsti | yataḥ paramātmani – dvau eva
paramātmānau ity arthaḥ | tathāpi kamala-locano rāmo mama sarvasvaṁ śrī-

rāmacandraṁ vinā mama kim api dhanam nāstīty arthaḥ | anena svābhīṣṭa-niṣṭhāyāḥ
parāvadhitaṁ darśitaṁ || 29 ||

deva-loka, pitṛ-loka, pāya tārā mahā-sukha,
sādhu sādhu bole anukṣaṇa |
yugala bhajana yārā, premānande bhāse tārā,
tāhāra nichani tribhuvana || 30 ||

viśvanāthaḥ :

nṛtyanti pitarāḥ sarve nṛtyanti ca pitāmahāḥ |
mad-vamśe vaiṣṇavo jātaḥ sa me trātā bhaviṣyati || 30 ||

prthak āvāsa yoga, duḥka-maya viśaya bhoga,
vraja-vāsa govinda-sevana |
kṛṣṇa kathā kṛṣṇa nāma, satya satya rasa dhāma
vraja janera saṅga anukṣaṇa || 31 ||

viśvanāthaḥ : vraja-bhinna-deśe vāso duḥka-rūpa-viśaya-bhoga eva syāt | vraja-vāsa
tu śrī-govindasya sukha-maya-bhajanam syāt | tad-abhāve manasā vāso'pi tad eva | śrī-
govinda-bhajanam vinā vraja-bhūmāv api sukham nāsti | yathā śrī-kṛṣṇadāsa-
kavirājoktau –

vṛndāvane kim athavā nija-mandire vā
kāra-grhe kim athavā kanakāsane vā |
aindraṁ bhaje kim athavā narakam bhajāmi
śrī-kṛṣṇa-sevanam ṛte na sukham kadāpi ||

anukṣaṇam vraja-vāsi-bhakta janaiḥ saha śrutāḥ kīrtitā vā kṛṣṇa-kathā, taiḥ saha
śrutam kīrtitam vā kṛṣṇa-nāma satyam satyam rasa-dhāma syāt || 31 ||

sadā sevā abhilāṣa, mane kori viśoyāsa,
sarvathāi hoiyā nirbhaya |
narottame dāse bole, paḍilu asat bhole,
paritrāṇa koro mahāśaya || 32 ||

viśvanāthaḥ : viśoyāsa – viśvāsaḥ | mahāśaya – he śrī-kṛṣṇa! || 32 ||

tumi to dayāra sindhu, adhama janāra bandhu,
mohe prabho! koro avadhāna |
poḍinu asat bhole, kāma timiṅgile gile,
ohe nātha! koro paritrāṇa! || 33 ||

yāvat janama mora, aparādhe hoinu bhora,
niṣkapate nā bhajinu tomā |
tathāpi tumi se gati, nā chāḍiho prāṇapati
āmā sama nāhika adhamā || 34 ||

patita pāvana nāma, ghoṣaṇā tomāra śyāma,
upekhile nāhi mora gati |
yadi hoi aparādhi, tathāpiho tumi gati,
satya satya yeno satī pati || 35 ||

tumi to parama devā, nāhi more upekhībā,
śuno śuno parāṇera īśvara |
yadi kori aparādha, tathāpiho tumi nātha,
sevā diye koro anucara || 36 ||

kāma mora hoto citta, nāhi māne nija hita,
manera nā ghuce durvāsanā |
more nātha aṅgikuru, ohe vāñchā kalpataru
karuṇā dekhuka sarva janā || 37 ||

viśvanāthaḥ : durvāsanā – viśaya-bhoga-vāsanā || 37 ||

mo sama patita nāi, tribhuvane dekho cāi,
narottama pāvana nāma dhara |
ghuṣuka saṁsāre nāma, patita pāvana śyāma,
nija dāsa koro giridhara! || 38 ||

narottama boḍo duḥkī, nātha! more koro sukhī,
tomāra bhajana saṅkīrtane |
antarāya nāhi yāy, ei to parama bhaya,
nivedana kori anukṣaṇa || 39 ||

viśvanāthaḥ : antarāya – kāmādi-kṛta-vighnaḥ || 39 ||

āna kathā āna vyathā, nāhi yeno yāi tathā,
tomāra caraṇa smṛti sāje |
avirata avirala, tuyā guṇa kala kala,
gāi yeno satera samāje || 40 ||

viśvanāthaḥ : āna kathā āna byathā – yatrānya kathāsti tatrānya vyathāsti | tatra nāham
gacchāmi || 40 ||

anya vrata anya dāna, nāhi koro vastu jñāna,
anya sevā anya deva pūjā |
hā hā kṛṣṇa! boli boli, beḍābo ānanda kori,
mane āra nāhi yeno dujā || 41 ||

viśvanāthaḥ : vastu jñāna – prakaraṇa-balād anya-vastu-jñānam kṛṣṇa-kṛṣṇa-bhakti-
kṛṣṇa-dāsetara-jñānam | dujā – dvaidham sandeha iti yāvat || 41 ||

jīvane maraṇe gati, rādhā-kṛṣṇa prāṇapati,
donhāra pirīti rasa sukhe |
yugala saṅgati yārā, mora prāṇa gale hārā,
ei kathā rahu mora buke || 42 ||

yugala caraṇa sevā, yugala caraṇa dhyevā,
yugalei manera pirīti |
yugala kiśora rūpa, kāma rati gaṇa bhūpa,
mane rahu o-lilā ki rīti || 43 ||

daśanete tṛṇa dhari, hā hā kiśora kiśori,
caraṇābje nivedana kori |
vraja rāja kumāra śyāma, vṛṣabhānu nandinī nāma,
śrī rādhikā rāmā manohārī || 44 ||

viśvanāthaḥ : he śrī-rādhikādīnām rāmāṇām mano-hārin śrī-kṛṣṇa || 44 ||

kanaka ketakī rāi, śyāma marakata kāi
darapa darapa koru cura |
naṭavara śekhariṇī, naṭinīra śiromaṇi
duṅhu guṇe duṅhu mana jhura || 45 ||

viśvanāthaḥ : kāi – kānti | naṭa-varasya śrī-kṛṣṇasya | śekhariṇī śiro-bhūṣaṇa-rūpā |
naṭinyāḥ śrī-rādhāyāḥ śiro-bhūṣaṇa-maṇi-rūpaḥ || 45 ||

śrī mukha sundara vara, hema nīla kānti dhara,
bhāva bhūṣaṇa koru śobhā |
nīla pīta vāsa dhara, gaurī śyāma manohara,
antarera bhāve duhu lobhā || 46 ||

ābharaṇa maṇimaya, prati aṅge abhinaya,
kohe dīna narottama dāsa |
niśi diśi guṇa gāi, parama ānanda pāi,
mane mora ei abhilāṣa || 47 ||

rāgera bhajana patha, kōhi ebe abhimata,
loka veda sāra ei vāṇī |
sakhīra anugā hoiyā, vraje siddha deha pāiyā,
ei bhāve juḍābe parāṇi || 48 ||

viśvanāthaḥ : loka veda sāra ei vāṇī – iyaṁ vāṇī loka-vedayoḥ sāra-rūpā || 48 ||

rādhikāra sakhī yoto , tāhā vā kohibo koto,
mukhya sakhī koribo gaṇana |
lalitā viśākhā tathā, citrā campakalatā
raṅgadevī sudevī kathana || 49 ||

tuṅgavidyā indurekhā, ei aṣṭa sakhī lekhā,
ebe kōhi narma sakhīgaṇa |
rādhikāra saharī, priya preṣṭha nāma dhari,
prema sevā kore anukṣaṇa || 50 ||

sama snehā viśama snehā, nā koriho dui lehā
kōhi mātra adhika snehā-gaṇa |
nirantara thāke saṅge, kṛṣṇa kathā lilā raṅge
narma sakhī ei sab jana || 51 ||

śrī-rūpa mañjarī sāra, śrī rati mañjarī āra,
lavaṅga mañjarī mañjulālī |
śrī rasa mañjarī saṅge, kasturikā ādi raṅge,
prema sevā kore kutūhole || 52 ||

e sabhāra anugā hoiyā, prema sevā nibo cāiyā,
iṅgite bujhibo sab kāja |
rūpe guṇe ḍagamagi, sadā hobo anurāgī,
vasati koribo sakhīra mājha || 53 ||

vṛndāvane dui jana, catur-dike sakhīgaṇa
samaya bujhibo rasa sukhe |
sakhīra iṅgite hobe, cāmara ḍhulābo kobe,
tāmbūla yogābo cānda mukhe || 54 ||

yugala caraṇa sevi, nirantara ei bhāvi,
anurāgī thākibo sadāya |
sādhana bhāvībo yāhā, siddha-dehe pābo tāhā
rāga pathera ei se upāya || 55 ||

sādhane ye dhana cāi, siddha dehe tāhā pāi,
pakkāpakka mātra se vicāra |
apakke sādhana rīti, pākile se prema-bhakti,
bhakati lakṣaṇa tattva sāra || 56 ||

narottama dāse koy, ei yeno mora hoy,
vrajapure anurāge vāsa |
sakhīgaṇa gaṇanāte, āmāre likhibe tāte,
taba hi pūrabo abhilāṣa || 57 ||

sakhīnām saṅginī rūpām ātmānām vāsanāmayīm |
ājñā sevāparām tat tad rūpālākāra bhūṣitām || 58 ||

(sanat-kumāra samhitā)

viśvanāthaḥ : sakhinām śrī lalitā-śrī-rūpa mañjary-ādīnām saṅginī rūpām ātmānam
dhyāyed iti śeṣaḥ | kimbhūtām? ājñā sevāparām ājñayā tāsām anumatyā sevā parām śrī
rādhā mādhavayor iti śeṣaḥ | punaḥ kimbhūtām? tat tad rūpālaṅkāra bhūṣitām
suprasiddha śrī-kṛṣṇa manohara rūpeṇa śrī rādhikā nirmālyālaṅkāreṇa bhūṣitām
nirmālya mālya vasanābharaṇās tu dāsya ityukteḥ | punaḥ kimbhūtām? vāsanāmayīm
cintāmayīm ikṣate cintāmayam etam īśvaram ityādivat || 58 ||

kṛṣṇam smaran janam cāsya preṣṭham nija samihitam |
tat-tat-kathā-rataś cāsau kuryād vāsam vraje sadā || 59 ||
(bhaktirasāmṛtasindhu 1.2.294)

Śrī Viśvanātha Cakravartīpāda's tīkā – kṛṣṇam smarann iti | smaraṇasyātra
rāgānugāyām mukhyatvam rāgasya mano-dharmatvāt | śreṣṭham nija-bhāvocita-lilā-
vilāsinam kṛṣṇam vṛndāvanādhīśvaram | asya kṛṣṇasya janam ca | kīdṛṣam ? nija-
samihitam svābhilaṣaṇīyam śrī-vṛndāvaneśvarī-lalitā-viśākhā-rūpa-mañjaryādikam
kṛṣṇasyāpi nija-samihitatve'pi taj-janasya ujjvala-bhāvaika-niṣṭhatvāt nija-
samihitatvādhikyam | vraje vāsam ity asāmarthye manasāpi sādḥaka-śarīreṇa vāsam
kuryāt | siddha-śarīreṇa vāsaḥ tūttara-ślokarthaḥ prāpta eva || 59 ||

yugala caraṇe prīti, parama ānanda tathi,
rati prema-maya parabandhe |
kṛṣṇa nāma rādhā-nāma, upāya koro rasa dhāma,
caraṇe poḍiyā parānande || 60 ||

viśvanāthaḥ : parabandhe – prabandhe, śrī-kṛṣṇa-bhakti rasa vijña bhakta jana viracita
premamaya kathāyām mama ratir bhavatu | caraṇe rādhā mādhavayor iti śeṣaḥ || 60 ||

manera smaraṇa prāṇa, madhura madhura dhāma,
yugala vilāsa smṛti sāra |
sādḥya sādḥana ei, iha boi āra nāi,
ei tattva sarva tattva sāra || 61 ||

viśvanāthaḥ : vidhinām kartavyopadeśānām sāraḥ | smartavyaḥ satatam viṣṇur
vismartavyo na jātūcit | sarva vidhi niṣedha syur etayor eva kiṅkarāḥ || 61 ||

jalada sundara kānti, madhura madhura bhāti,
vaidagadhi avadhi suveśa |
pīta vasana dhara, ābharāṇa mañivara,
mayūra candrikā karu keśa || 62 ||

viśvanāthaḥ : madhura madhura – madhurād api madhuram atīśaya madhuram
ityarthaḥ || 62 ||

mṛgamada candana, kuṅkuma vilepana,
mohana mūrati tiribhaṅga |
navīna kusumāvalī, śrī aṅge śobhaye bhāli,
madhu lobhe phire matta bhṛṅga || 63 ||

viśvanāthaḥ : navīna kusumāvalyā madhu lobhena matta bhṛṅgo yasya samīpe
bhramatītyarthaḥ || 63 ||

īṣat madhura smita, vaidagadhi lilāmṛta,
lubadhalo vraja vadhu vṛnda |
caraṇa kamala para, mañimaya nūpura,
nakha maṇi yeno bāla candra || 64 ||

nūpura marāla dhvani, kula-vadhu marālinī
śuniyā rahite nāre ghare |

hṛdaye bādāya rati, yeno mile pati satī,
kulera dharama gelo dūre || 65 ||

govinda śarīra satya, tāhāra sevaka nitya,
vṛndāvana bhūmi tejomaya |
tribhuvane śobhā sāra, heno sthāna nāhi āra,
yāhāra smaraṇe prema hoy || 66 ||

śītala kiraṇa kora, kalpataru guṇadhara
taru latā chaya ṛtu sevā |
govinda ānandamaya, nikaṭe vanitā-caya
madhura vihāra ati śobhā || 67 ||

vrajapura vanitāra, caraṇa āśraya sāra,
koro mana ekānta koriyā |
anya bola gaṇḍagola, nā śunaho uttarola,
rākho prema hṛdaya bhariyā || 68 ||

viśvanāthaḥ : utarola uttaralaḥ || 68 ||

pāpa puṇyamaya deha, sakalei anitya eha,
dhana jana saba michā dhanda |
marile yāibe kothā, ihāte nā pāo vyathā,
tabu niti koro kārya manda || 69 ||

rājāra ye rājya pāṭa, yeno nāṭuyāra nāṭa,
dekhite dekhite kichu noy |
heno māyā kore yei, parama īśvara sei,
tāre mana! sadā koro bhaya || 70 ||

pāpa nā koriho mana, adhama se pāpī jana,
tāre mui dūre parihari |
puṇya ye sukhera dhāma, tāra nā loiho nāma,
puṇya mukti dui tyāga kori || 71 ||

prema bhakti sudhānidhi, tāhe ḍubo niravadhi,
āra yoto kṣāra-nidhi prāya |
nirantara sukha pābe, sakala santāpa yābe,
para tattva kohinu upāya || 72 ||

anyera paraśa yeno, nahe kadācit heno,
ihāte hoibo sābadhāna |
rādhā-kṛṣṇa nāma gāna, ei se parama dhyāna,
āra nā koriho paramāṇa || 73 ||

viśvanāthaḥ : anyera yogi nyāsi karmi jñāni prabhṛtīnām | kadācit āpadyapi yathā
sparśanaṁ na bhavet tathā sāvadhāno bhavāmi || 73 ||

karmī jñānī michā bhakta, nā hobe tāte anurakta,
viśuddha bhajana koro mana |
vraja janera yei rīta, tāhāte ḍubāo cita,
ei se parama tattva dhana || 74 ||

prārthanā koribo sadā, śuddha bhāve prema kathā,
nāma mantrē koriyā abhedā |
naiṣṭhika koriyā mana, bhajo rāṅgā śrī caraṇa,
pāpa granthi hobe pariccheda || 75 ||

rādhā kṛṣṇa sevana, ekānta koriyā mana,
caraṇa kamala boli yāo |

doñhāra nāma guṇa śuni, bhakta mukhe puni puni,
parama ānanda sukha pāu || 76 ||

hema gaurī tanu rāi, ānkhi daraśana cāi,
rodana koribo abhilāṣa |
jaladhara dhara dhara, aṅga ati manohara,
rūpe bhuvana parakāśa || 77 ||

sakhī-gaṇa cāri pāśe, sevā kori abhilāṣe,
se sevā parama sukha dhare |
ei mana tanu mora, ei rase sadā bhora,
narottama sadāi vihare || 78 ||

rādhā-kṛṣṇa koro dhyāna, svapne-o nā bolo āna,
prema vinā āna nāhi cāu |
yugala kiśora prema, yeno lakṣa-bāna hema,
ārati pīrīti rase dhyāu || 79 ||

viśvanāthaḥ : ārati pīrīti rase dhyāu – ārtiyā pīrīti sukha svarūpatvena dhyānam kuru |
he mana! iti śeṣaḥ || 79 ||

jala vinu yeno mīna, duḥka pāy āyu-hīna
prema vinu ei mata bhakta |
cātaka jalada gati, emata ekānta rīti,
yei jāne sei anurakta || 80 ||

lubdha bhramara yeno, cakora candrikā teno,
pativratā-janera yeno pati |
anyatra nā cole mana, yeno daridrera hema,
eimata prema-bhakti rīti || 81 ||

viṣaya garala-maya, tā'te māno sukha-caya,
sei sukha duḥka kori māno |
govinda viṣaya rasa, saṅga koro tāra dāsa,
prema bhakti satya kori jāno || 82 ||

madhye madhye āche duṣṭa, dṛṣṭi kori hoy ruṣṭa
guṇa viguṇa kori māne |
govinda vimukha jana, sphūrīti nahe heno dhana
laukika koriyā saba jāne || 83 ||

ajñāna vimukha yoto, nāhi loy sata mata
ahaṅkāre nā jāne āpanā |
abhimānī bhakti hīna, jaga mājhe sei dīna,
vṛthā tāra aśeṣa bhāvanā || 84 ||

viśvanāthaḥ : dṛṣṭi kori – śrī-kṛṣṇa bhaktānām premācaraṇam dṛṣṭvā || 84 ||

āra saba parihari, parama īśvara hari,
sevo mana! prema kori āśa |
eka vraja rāja pure, govinda rasika vare
koro sadāi abhilāṣa || 85 ||

viśvanāthaḥ : eka vraja rāja pure – martya vraja maṇḍala ityārthaḥ || 85 ||

narottama dāsa kohe, sadā mora prāṇa dahe,
heno bhakta saṅga nā pāiyā |
abhāgyera nāhi ora, michāi hoinu bhora,
duḥkha rahu antare jāgiyā || 86 ||

vacanera agocara, vṛndāvana heno sthala,
svaprakāśa premānanda ghana |
yāhāte prakāṭa sukha, nāhi jarā mṛtyu duḥka,
kṛṣṇa-līlā-rasa anukṣaṇa || 87 ||

viśvanāthaḥ : śrī vṛndāvanam viśinaṣṭi ‘vacanera agocara’ ityādinā | vacanera agocara –
anirvacanīyam nirvaktum aśakyam ityārthaḥ || 87 ||

rādhā-kṛṣṇa duhu prema, lakṣa bāṇa yeno hema,
yāhāra hilola rasa sindhu |
cakora nayana prema, kāma rati kore dhyāna,
pirīti sukhera duhu bandhu || 88 ||

viśvanāthaḥ : yuvayor mukha candrayoś cakorāv iva ye nayane tayoh premānam rati
kāmau dhyāyataḥ | yāhāra hilola ityādi – śrī vṛndāvanasya sambandhe līlā rasa eva
sindhus tasya taraṅga rūpaḥ śrī rādhā kṛṣṇayoh premāḥ || 88 ||

rādhikā preyasī-varā, vāma dike manoharā,
kanaka keśara kānti dhare |
anurāge rakta śādī, nīla paṭṭa manohārī,
maṇimaya ābharaṇa pore || 89 ||

viśvanāthaḥ : nīla-paṭṭa – kṛṣṇa-varṇa-sādṛśyena | anurāge – anurāgeṇa hetunā |
vāmya – vāma-svabhāvā || 89 ||

koroye locana pāna, rūpa līlā duhu gāna,
ānande magana saharā |
veda vidhi agocara, ratana vedīra para,
sevo niti kiśora kiśorī || 90 ||

viśvanāthaḥ : ānande ity ādi – sakhya evam kṛtvā ānande magnā bhavanti || 90 ||

durlabha bhajana heno, nāhi bhajo hari keno?
ki lāgi maraho bhava bandhe |
chāḍo anya kriyā karma, nāhi dekho veda dharma,
bhakti koro kṛṣṇa-pada-dvandva || 91 ||

viṣaya viṣama gati, nāhi bhajo vraja-pati
kṛṣṇacandra caraṇa sukha sāra |
svarga āra apavarga, saṁsāra naraka bhoga,
sarva nāśa janama vikāra || 92 ||

dehe nā koriho āsthā, marile se yama śāstā,
duḥkera samudra karma gati |
dekhiyā śuniyā bhajo, sādhu śāstra mata yajo,
yugala caraṇe koro rati || 93 ||

viśvanāthaḥ : dehe nā koriho āsthā – dehe’smin āsthām mā kuru | dehābhimānam mā
kurv ity arthaḥ || 93 ||

jñāna-kāṇḍa, karma kāṇḍa, kevali viṣera bhāṇḍa
amṛta boliyā yebā khāy |
nānā yoni sadā phire, kadarya bhakṣaṇa kore,
tāra janma adhaḥ pāte yāy || 94 ||

rādhā-kṛṣṇe nāhi rati, anya deve bole pati,
prema bhakti rīti nāhi jāne |
nāhi bhaktira sandhāna, bharama koroye dhyāna,
vṛthā tāra e chāra jīvane || 95 ||

jñāna karma kore loka, nāhi jāne bhakti yoga,
nānā mate hoiyā ajñāna |
tāra kathā nāhi śuni, paramārtha tattva jāni,
prema bhakti bhaktagaṇa prāṇa || 96 ||

viśvanāthaḥ : nāhi śuni – śravaṇam na kuryām | paramārtha tattva jāni – paramārtha-
tattvam jñātavyam || 96 ||

jagat vyāpaka hari, aja bhava ajñā-kārī,
madhura mūrati līlā kathā |
ei tattva jāne yei, parama uttama sei,
tāra saṅga koribo sarvathā || 97 ||

parama nāgara kṛṣṇa, tā'te hao ati tṛṣṇa,
bhajo tāre vrajabhāva loiyā |
rasika bhakata saṅge, rahibo pīriti raṅge,
vrajapure vasati koriyā || 98 ||

viśvanāthaḥ : bhajo tāre – śrī-kṛṣṇam bhaja | pīriti raṅge – yugala-prema-kathā-
raṅgeṇa || 98 ||

śrī guru bhakata jana, tāhāra caraṇe mana,
āropiyā kathā anusāre |
sakhīra sarvathā mata, hoiyā tāhāra yūtha,
sadāi vihare vrajapure || 99 ||

viśvanāthaḥ : kathā anusāre – śāstra-kathānusāreṇa | hoiyā tāhāra yūtha – sakhīnām
yūtha-vartinī bhūtvā | vihare – vihāram kuryām || 99 ||

līlā rasa sadā gāna, yugala kiśora prāṇa,
prārthanā koribo abhilāṣa |
jīvane maraṇe ei, āra kichu nāhi cāi
kohe dīna narottama dāsa || 100 ||

āna kathā nā bolibo, āna kathā nā śunibo,
sakali koribo paramārtha |
prārthanā koribo sadā, lālasā abhiṣṭa kathā,
ihā vinā sakali anartha || 101 ||

viśvanāthaḥ : paramārtha – śrī-kṛṣṇa-bhaktiḥ || 101 ||

īśvarera tattva yoto, tāhā vā kohibo koto,
ananta apāra kebā jāne |
vraja pure prema satya, ei se parama tattva,
bhajo bhajo anurāga mane || 102 ||

govinda gokula candra, parama ānanda kanda,
parivāra gopa gopī saṅge |
nandīśvara yāra dhāma, giridhārī yāra nāma,
sakhī saṅge tāre bhajo raṅge || 103 ||

prema bhakti tattva ei, tomāre kohinu bhāi,
āra durvāsanā parihari |
śrī guru prasāde bhāi, e saba bhajana pāi,
prema bhakti sakhī anucarī || 104 ||

sārthaka bhajana patha, sādhu saṅge avirata,
smaraṇa bhajana kṛṣṇa kathā |
prema bhakti hoy yadī, tabe hoy manaḥ śuddhi
tabe yāy hṛdayera vyathā || 105 ||

viṣaya vipatti jāno, saṁsāra svapana māno,
nara tanu bhajanera mūla |
anurāge bhajo sadā, prema bhāve līlā kathā,
āra yoto hṛdayera śūla || 106 ||

rādhikā caraṇa reṇu, bhūṣaṇa koriyā tanu,
anāyāse pābe giridhārī |
rādhikā caraṇāśraya, ye kore se mahāśaya,
tāre mui yāi bolihārī || 107 ||

jaya jaya rādhā nāma, vṛndāvana yāra dhāma,
kṛṣṇa sukha vilāsera nidhi |
heno rādhā guṇa gāna, na śunilo mora kāna,
vañchita korilo more vidhi || 108 ||

tāra bhakta saṅge sadā, rasa līlā prema kathā,
ye kore se pāy ghanaśyāma |
ihāte vimukha yei, tāra kabhu siddhi nāi,
nāhi yeno śuni tāra nāma || 109 ||

kṛṣṇa nāma gāne bhāi, rādhikā caraṇa pāi,
rādhā nāma gāne kṛṣṇa candra |
saṅkṣepe kohinu kothā, ghucāo monera byathā,
duḥkamaya anya kathā dhanda || 110 ||

ahaṅkāra abhimāna, asat saṅga asat jñāna,
chāḍi bhajo guru pāda padma |
kori ātma nivedana, deha geḥa parijana,
guru vākya parama mahattva || 111 ||

viśvanāthaḥ : ahaṅkāra abhimāna ity ādi –
vidyā-dhanāgāra-kulābhimānino
dehādi-dārātmaja-nitya-buddhayaḥ |
iṣṭānya-devān phala-kāṅkṣiṇo ye
jīvan-mṛtās te na labhante keśavam ||

tato duḥsaṅgam utsṛjya satsu sajjeta buddhimān iti śrīmad-bhāgavatokteḥ || 111 ||

śrī-kṛṣṇa caitanya deva, rati mati tāre seva,
prema kalpa taru dātā |
vraja rāja nandana, rādhikāra prāṇa dhana,
aparūpa ei saba kathā || 112 ||

navadvīpe avatāra, rādhā bhāva aṅgikāra,
bhāva kānti aṅgera bhūṣaṇa |
tina vāñchā abhilāṣī, śacī garbhe parakāṣī,
saṅge saba pariśada gaṇa || 113 ||

gaurahari avatari, premera bādara kori,
sādhilā manera nija kāja |
rādhikāra prāṇapati, ki bhāve kāndaye niti,
ihā bujhe bhakata samāja || 114 ||

gupate sādhibe siddhi, sādhana navadhā bhakti,
prārthanā koribo dainye sadā |
kori hari saṅkīrtana, sadāi ānanda mana,
kṛṣṇa vinā āra saba bādā || 115 ||

e saṁsāra bāṭuyāre, kāma pāse bāndhi māre,

phukāra koroho hari dāsa |
koroho bhakata saṅga, prema kathā rasa-raṅga,
tabe hoy vipada vināsa || 116 ||

viśvanāthaḥ :

asac-ceṣṭā kaṣṭa-prada vikaṭa pāsālibhir iha
prakāmaṁ kāmādi prakāṭa patha-pāti vyatikaraiḥ |
gale baddhvā hanye'ham iti bakabhid vartmapa-gaṇe
kuru tvam phutkāran avati sa yathā tvam manaḥ itaḥ || (stavāvalī) 116 ||

strī putra bāndhava yoto, mari yāy koto śata,
āpanāre hao sāvadhāna |
mui se viṣaya hata, nā bhajinu hari pada,
mora āra nāhi paritrāṇa || 117 ||

rāmacandra kavirāja, sei saṅge mora kāja,
tāra saṅga vinā sab śūnya |
yadi janma hoy punaḥ, tāra saṅga hoy yeno,
tabe hoy narottama dhanya || 118 ||

āpana bhajana kathā, nā kohibo yathā tathā,
ihāte hoibo sāvadhāna |
nā koriho keho roṣa, nā loiho keho doṣa,
praṇamahu bhaktera caraṇa || 119 ||

śrī-gaurāṅga prabhu more ye bolāna vāṇī |
tāhā vinā bhālo manda kichui nā jāni ||
lokanātha prabhupada hṛdaye vilāsa |
prema bhakti candrikā kohe narottama dāsa || 120 ||

iti mahāmahopadhyāya-śrīmad-narottama-dāsa-thākura-mahāśaya-viracita-
prema-bhakti-candrikā samāpta |

--o)0(o--